

Digitální propast / Digitální nerovnost

Autorky: Christa Markom, Jelena Tošić, Magdalena Steger

Dnešní lidé se s digitálním světem stýkají v mnohých částech všedního života. V oblastech jako jsou zdravotnictví, školství, bankovníctví, státní správa a knihovnictví se používají ICT (informační a komunikační technologie), čímž se pro občany stávají nezbytným nástrojem k využití určitých služeb. Aby je mohli využít, musí umět např. přistoupit k prohlížení internetu, e-poště, blogu či sociálních sítích a využívat je. Mnohé podniky také používají různé formy ICT, čímž se infromatické vědomosti stávají podmínkou při zaměstnávání. Ty ale všichni nemají. Tak dochází k digitální nerovnosti čili digitální propasti. (Cruz-Jesus, Vicente, Bacao, & Oliveira, 2015, s. 73)

Digitální propast lze definovat jako:

„... propast mezi jednotlivci, domácnostmi, podniky a zeměpisnými oblastmi na různých socioekonomických úrovních vzhledem k jejich možnosti přístupu k ICT a k jejich použití internetu pro širokou škálu činností.“

(Cruz-Jesus, Vicente, Bacao i Oliveira, 2015, s. 72)

Touto definicí autoři tvrdí, že se digitální nerovnost nevyskytuje pouze mezi jednotlivci, ale také mezi zeměmi, což je při rozpravách o digitální propasti nutné mít na zřeteli. Jinačí definici má NTIA (Národní správa pro telekomunikace a informování amerického ministerstva obchodu), která digitální propast stanoví jako:

„rozdíl mezi těmi, kteří mají přístup novým technologiím a těmi, kteří ho nemají.“ (Cruz-Jesus, Vicente, Bacao i Oliveira, 2015., s. 73)

Další způsob definice digitální nerovnosti by byl důraz na to, že se často lidé se slabším socioekonomickým postavením méně často zapojují do digitalizovaného světa, a proto z něj méně těží. Při této definici je zvláštní zaměření na socioekonomický status. Například v případě zdravotní péče, někteří vědci vidí digitální propast jako překážku pro přístup k digitálním zdravotnickým zdrojům (Müller, Wachtler a Lampert, 2020)

Zillien (2009) se rovněž zaměřuje na socioekonomický status vzhledem k digitální propasti. Popisuje „vědomostně-propastní hypotézu“ v kontextu digitalizace. Lidé s lepším socioekonomickým statutem využívají digitálních médií k rozšíření svých vědomostí a získávání informací. To neznamená, že lidé se slabším socioekonomickým statutem nezískávají vědomosti prostřednictvím digitálních technologií, ale často nemají dostatečné kompetence vyrovnat se s komplexností informací. To vede k další nerovnosti ohledně využití digitálních médií (Zillien, 2009, s. 70–72). Zillien se nadále odvolává na definici, kterou uvedla Pippa Norris, která rozděluje digitální nerovnost do tří oblastí: globální nerovnost, společenská nerovnost a demokratická nerovnost. Globální rozdělení vysvětluje rozdíly v přístupu k internetu mezi společnostmi. Společenské rozdělení vysvětluje propast mezi bohatými a informačně chudými v různých společnostech. Demokratické rozdělení se vztahuje na rozdíly mezi těmi, kteří využívají digitální zdroje a těmi, kteří je nevyužívají (Zillien, 2009., S. 90-92). To však nevysvětluje průběh v poměrně „bohatých“ zemích či kulturách, v nichž se výzkumy často potýkají s jistou úrovní váhání o přijetí technologických inovací (srov. Fischer 2012).

Používání digitálních technologií lze rozdělit na „první úroveň“ čili „digitální propast první řady“ a na „druhou úroveň“ čili „digitální propast druhé řady. První se vztahuje na nerovnost v přístupu ohledně všeobecného používání internetu či frekvence užití. Druhá se vztahuje k využití, dovednostem a gramotnost z hlediska technologie související s internetem (Friemel, 2016), (Cruz-Jesus, Vicente, Bacao a Oliveira, 2015). Lampert (2020) se také odvolává na tyto dvě úrovně, přidává navíc třetí. Vysvětlují rozdíly při použití digitálních technologií k zvelebení zdraví jednotlivce (Müller, Wachtler a Lampert, 2020, s. 186).

Cíl digitalizace by měl obsahovat to, že by každý mohl vytvořit informace, přistoupit k nim, využít a sdílet je digitálními prostředky. V průběhu let se vědomosti o nových technologiích vyvinuly od pořízení počítače k přístupu k internetu a užití širokopásmového spojení. V současnosti se týkají především využívání médií online (Cruz-Jesus, Vicente, Bacao a Oliveira, 2015).

Výzkumy ukázaly, že existují rozdíly mezi evropskými zeměmi vzhledem k cíli digitalizace. Například v Rumunsku pravidelně využívá internet jen 45 % obyvatel, zatímco v Lucembursku jde o 93 % pravidelných uživatelů. Důvodem k tomu je, mimo jiné, socioekonomická nerovnováha, kterou lze sledovat z rozdílů v příjmech, věku a vzdělání. Vzdělání má ohromný vliv na používání ICT. Lidé s vyšším vzděláním mají sklony k většímu využití ICT v profesionální i osobní sféře, mají zároveň méně potíží se složitými technologiemi (Cruz-Jesus, Vicente, Bacao a Oliveira, 2015, s. 72–73).

Vedle úrovně vzdělání jedince je tu rozdíl mezi věkovými skupinami. Zatímco je úroveň vzdělání významným činitelem pro mladší generace, jiná situace se objevuje u generace starší 65 let. V tom věku má sociální prostředí větší vliv na digitální zapojení, či vyloučení, o čemž svědčí dřívější komunikační výzkumy (Fulk a kol., 1990). V tomto kontextu literatura zmiňuje také „šedivou propast“ (digitální věková propast). Starší lidé více využívají digitálních služeb, když je k tomu motivují příbuzní a přátelé (Friemel, 2016, s. 313–314), což je zřejmé v ohledu společenského bohatství. V této věkové skupině je to ještě důležitější než hmotné statky. Friemel (2016) dokázal, že společenské bohatství ovlivňuje nejen používání internetu, ale je v tomto ohledu úplně hlavním činitelem.

Literatura

- Cruz-Jesus, F., Vicente, M. R., Bacao, F., & Oliveira, T. (2015). The education-related digital divide: An analysis for the EU-28. *Computers in Human Behaviour*, S. 72-82.
- Fischer, H. (2012). Know Your Types! Konstruktion eines Bezugsrahmens zur Analyse der Adoption von E-Learning-Innovationen in der Hochschullehre. Dissertation, Uni Bergen.
- Friemel, T. (2016). The digital divide has grown old: Determinants of a digital divide among seniors. *new media & society*, S. 313-331.
- Fulk, J., Schmitz, J. & Steinfield, C. (1990): A social influence model of technology use. In: J. Fulk & C. Steinfield (Eds.): *Organizations and communication technology*. Newbury Park: SAGE.
- Müller, A. C., Wachtler, B., & Lampert, T. (2020). Digital Divide-Soziale Unterschiede in der Nutzung digitaler Gesundheitsangebote. *Bundesgesundheitsblatt*, S. 185-191.
- Zillien, N. (2009). *Digitale Ungleichheit: Neue Technologien und alte Ungleichheit in der Informations- und Wissensgesellschaft*. Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften.